

Svjetočni nazor Izidora Poljaka u njegovim pjesmama

Uvod

KAD govorimo o pjesniku, spajamo s time odmah pojam stihova. Ali pojam stiha još ne mora uključivati pojam pjesnika. Nikola Boileau (XVII. vijek) veli sam o sebi:

*»Je sais coudre une rime au bout de quelques mots;
Souvent j' habille en vers une maligne prose;
C' est par là que je vauz, si je vauz quelque chose.»*

*Ja znadem skrpati srok na koncu nekoliko riječi;
Često ja odjenem u stih kakovu lošu prozu;
I to je moja vrijednost, ako ja što god vrijedim.*

Pjesnik biti znači u prvom redu imati pjesničku dušu, znati pjesnički osjećati i stvarati. Stvaranje pak — creatio — razlikuje se od vještine, koju tko može steći i naučiti. »Pjesnik ne postaje, nego se samo rađa.« Pa ipak je kud i kamo više pjesnika rođeno, nego što ih je umrlo. To jest, dosta je ljudi rođeno, kojima je Stvoritelj dao dar pjesničkoga stvaranja, ali od tih se samo neki razvije, dok je kod drugih zbog različitih okolnosti i uzroka — bilo unutrašnjih i subjektivnih, bilo vanjskih — njihov talenat pao s njima u grob. Pjesničko se stvaranje ne može doduše naučiti, ali se može više ili manje razviti i usavršiti. Usavršuje se vježbom i studijem. — I mi smo Hrvati sigurno imali mnogo rođenih pjesnika, koji su umrli bez pjesama. Ali imali smo i takovih, koji su pjevali i to dobre stvari, pa ipak ih dosta ne cijesimo.

Jedan naš pjesnički talenat, kojim se sigurno možemo ponositi, jest i naš Izidor Poljak. On nije slavljén ni kao veliki kulturni radnik, a i kao pjesnik nigdje se ne spominje osim u katoličkim redovima, pa i to, nažalost i zapravo na našu sramotu, premalo. U uzvišenoj pjesničkoj formi izražava cijelo svoje svjetovno naziranje. Istina, ima i kod njega nedotjeranosti, ali pozitivna vrijednost je njegovih pjesama ipak tolika, da nije zaslužio svoje sudbine: da se ime njegovo i ne spominje među pjesnicima. Pa zašto ga ipak ne spominju? Odgovor na to daje nam sam »pjesnik Gospodnji« govoreći s Bogom:

»Da verzima svojim
 Igraju munje
 Pindarove,
 Prezren bih bio,
 Jer hvalim
 Tebe.«

(BB. Pjesnik Gospodnji)¹

Tu je razlog, da se nitko na Poljaka ne obazire. Dakako, grijeh bi bio slaviti jednoga katoličkog svećenika, koji slavi Boga, njegove pjesme već eo ipso gube 100 % vrijednosti, pa makar njima igrale munje Pindarove. Pa sve da ga tko i shvati i znade pravo ocijeniti vrijednost njegovih lijepih i duboko misaonih pjesama, taj se ipak ne bi usudio pohvaliti ga pred javnošću, jer takvo je javno mišljenje . . .

Da je Poljak u svom lutanju i borbi ostao kod samoga traženja, kod same skepse i sumnje ili sve izvrnuo u nostalgički pesimizam ili ruganje i hule na Boga, onda bi on bio pjesnik i u očima svijeta, pa makar mu stihovi i ne imali one pjesničke vrijednosti, koju uistinu imaju. Dakle je samo idejna strana, sadržaj njegovih pjesama ili njegov svjetovni nazor kriv tomu, što je ostao zaboravljen. Ne moramo se zato nipošto tužiti, kao sama istina time što gubi i trpi, ako se nitko za nju ne zanima; na šteti samo su oni, koji je tako zametaju.

Što se Poljaka tiče, on je sa svojom sudbinom zadovoljan. Njemu ne treba nitko više, jer on je našao ono, što je svom dušom tražio: našao je Boga i s njime istinu, za kojom je trnovitim putem lutao, ali našavši je napokon se smirio.

No ipak je zanimljivo, kako se može a priori odbiti jedan pjesnik, premda je on pravo čedo svoga vremena, živa i vjerna slika moderne duše, koju muče sumnje, razdiru i progone strasti, koja traži sreću, ali je ne nalazi u tami tako dugo, dok se ne baci u naručaj Boгу, kaošto je to kod Poljaka.

Svaki pjesnik na bilo koji način daje u svojim pjesmama sliku svoje duše. Izidor Poljak to čini osobito jasno i gotovo u svim svojim pjesmama. One su vjerni odjek i ogledalo njegove duše i pitanja, koje ga svega prožimlje: pitanja o njegovu životu, o smislu, o zadaći i svrsi njegovoj.

Dakako, predmet je uzvišen i za čovjeka nema bližega predmeta od njegova zadnjeg pitanja, ali istina je — kako bi tko mogao prigovoriti — da sam uzvišeni predmet u slaboj formi izražen, bez pjesničkoga ruha, ne čini još pjesničkog djela.

Prigovor je posve na mjestu, ali za Poljaka ne vrijedi. Jer njegove su pjesme zaodjenute, — uz male nedostatke — u krasno pjesničko ruho. Jezik čist, stihovi glatki, ritam pravilan i vrlo

¹ Sa BB označujem zbirku »Sa Bijelog Brda«, a sa Pj. »Pjesme«.

ugodan, izrazi čestoput neobično jaki i krepki, a osobito su mu snažne titanske slike i poredbe, kojima se rado služi, da izrazi i potkrijepi snagu svojih misli. On se diže u nedogled svemira na snažnim krilima orla, vodi nas po beskrajnom prostoru sunca i zvijezda, da nam što zornije predoči sliku sovje duše. O tome će se lako uvjeriti, tko pročita par pjesama »Sa Bijeloga Brda«. Nepristran sudac morat će priznati, da nas nije zaveo sam predmet njegovih pjesama, da odveć povoljno o njemu sudimo.

Moderni vječni Žid

Poljak pjeva Bogu, pa makar se njegovo ime i ne spominjalo među pjesnicima. Ali to pobožno raspoloženje, ta oduševljena vjera i predanost Bogu nije nipošto nevina i prostodušna djetinja vjera, nego krutom i krvavom borbom, teškim lutanjem, traženjem i bolima duše izvojevana konačna pobjeda, svijetlo i smirenje.

Ne možemo spomenuti svega, svih pjesama i svih misli iz te borbe, spomenut ćemo samo neke markantnije. Također ne mislimo ustvrditi, da je Poljak doista sam sve ono proživio, što opisuje u svojim pjesmama. Nešto je od toga sigurno istina, ali i ostale su misli barem refleksija jedne duše, koja se bori za istinu i rješava razne hipoteze i mogućnosti: što je čovjek, ili bolje: što bi on bio, kad bi istjerao Boga iz svoga srca.²

Iz života Poljakova znamo, da je on poslije mature pošao u bogosloviju, ali je iz bogoslovije izišao i počeo studirati filozofiju. Čovjek hoće da bude slobodan, da se riješi vječitih borbe sa samim sobom, da malo udobnije, lagodnije živi. Čemu žuljati koljena u vječitij molitvi, čemu se uvijek u svemu svladavati i trapati! I tako duša luta po svijetu i vrtlogu života. No tamo je strasti mame i slabi čovjek pada . . . Kad je jednom počeo, grezne sve dublje i pada se razvratnu životu. Kuša tražiti sreću bez Boga, slobodan od moralnih obveza uživati život. Tako je u dušu unišila »Strast« i gospodari u njoj:

² Poljak stavlja čak i fiktivne datume uz neke svoje pjesme, koji poređeni s njegovim životom ne mogu odgovarati realnosti. No sama stvar nije nikako nemoguća i nerealna. Događa se sve to, otkako ima ljudi, a nipošto rijetko i u današnje moderno doba: da čovjek težeći za srećom bježi od nje, zapravo težeći za Bogom udaljuje se od njega. A neka nam se spomene samo jedan takav, koji je našao mir, bio opet sretan i zadovoljan, a da se nije vratio k izvoru sreće: k Bogu?

Radi lakšeg i jednostavnijeg razlaganja uzimamo misli Poljakovih pjesama, jednostavno, kako ih on opisuje, kao da ih je sve bez razlike sam doživio i proživio. Također uzimamo i idealni red mjesto hronološkog. Neke su pjesme sigurno kasnije nastale, ali refleksijom na prijašnje stanje pjesnika ili momentanim vraćanjem prijašnjih misli i borba.

*Svet sam bio kao seraf, čista duša mi bila
 Ko i dječije oko,
 Mrzio gr' jeh sam, šator svojega stana nad zemljom
 Blatnom sazdah visoko . . .*

Tada je došla ona, ljepša od b' jelih ruža . . .

*Otet se ne mogh više. Strast me povela slijepo
 K vrtu slasti i sreće . . .*

*Bijah u vrtu njenom. Vratih se opeta brzo
 Strven, bez ideala.*

(Strast. Pj.).

Doba nevine mladosti prestalo je. Nježnu je dušu ofurio ljuti mraz grijeha. — Grijeh ubija vjeru:

*Zv' jezda vjere s varavim sv' jetlom svojim,
 Ali puna čarobnog nekog sjaja,
 S neba mog se srušila, silnom bukom
 Pade u bezdan.*

(1. V. 1890. S mladošću na rastanku. Pj.)

Vjera grješnoj duši ne godi, zato čovjek traži razloge i opravdava nevjeru:

*Al nek pade: istini to bje žrtva!
 Tamo, gdje je dosada na mom nebu
 Sjala vjera, pripet ću novu zv' jezdu:
 Istine sunce.*

(Ibid.)

I čovjek luta, traži istinu udaljivši se od prve i najveće istine, izvora svake druge istine: od Boga i vjere. Ali razum mu u tami luta, u srcu bjesni bura i nemir. To on osjeća i ovako opisuje »U noći«:

*U tom miru zemlje i nebesa
 Samo moja grud je nemirna,
 Kao more, što ga bura baca,
 Uzburkana duša mi je sva.
 Srce moje, hoće l' ikad tebi
 Mir i sreća u pohode doć,
 Prije no te kriocima crnim
 Obavije tamnog groba noć?*

(12. IX. 1892. U noći. Pj.)

On uzdiše za nevinom mladošću i djetinjom vjerom.

*Zalud sam tapko po mraku žarkoga tražeći svjetla,
 Duša bje ovita tamom, kaošto mračan bje svemir,*

*Prije nego se prvo iz haosa skalupi sunce,
Srce izjedo mi nemir.*

*Često sam plakao gorko svojim za proljećem l' jepim
Tamo u Zagorju dragom, rodna gdje kuća mi stala,
Kad je s nebišta moga makar varava svjetla
Zu' jezda vjere još sjala.*

(10. VI. 1894. Kod filozofa. Pj.)

U tom njegovom jadu taknu ga se netko rukom i on opazi pred sobom dražesnu ženu, koja mu se predstavi kao Mudrost svijeta i upita ga, za čim mu srce tuži.

*Rekoh joj: Svjetlost hoću! Nekad sam imao svjetla,
Zu' jezda vjere to bješe, ali u bezdan se sruši;
Time mi omrknu svemir, time vječna se rodi
Bol i nemir u duši.*

(Ibid.)

Žena mu se nasmiješi i povede ga u golemu dvoranu silne zgrade. Sve same katedre, sa njih uče učenjaci, a ljudi ih na milijune slušaju. On od same zbrke nije znao, komu bi išao. Nego onda se dosjeti i stade ih obilaziti sve redom stavljajući im svoja pitanja, što ga kao mora pritištu i muče: »Otkud sam, kuda li idem, zašto sudba me stvori?« Odgovoriti mu nitko nije znao.

*Bolan tad podoh do Kanta. Rekoh mu: Čemu sam stvoren,
Čemu lutam tom zemljom s tugom i bolima tima?
Kant mi se rugao gorko: Boli te?! Gle, a ja sam sumnjam,
Da l' te uopće ima? —*

To mu ipak već dozlogrdi i on planu:

*Nema me? Čije li onda su suze, što ih plačem,
Čije li rane i boli, što ih patim u duši? —
Bj' esan ostavih salu, vratima lupivši silno,
Htijući da cjela se sruši!*

(Ibid.)

Tim je Poljak pravilno riješio za se početak kritičkoga problema: ja jesam. To mi svjedoče fakta, pojave u mojoj duši, koje već tim, što se pojave, jasno dokazuju, da jesu. Njih pako osjećam kao svoje i da se zbivaju u jednoj te istoj duši, u momu »ja«, dakle: ja jesam. Ali time nije još došla vjera u dušu.

Razočaran kod filozofa luta još i dalje u tami. Uto se sjeti, da potraži čisti duševni užitek i snjime duševni mir i zadovoljstvo u hramu umjetnosti. Traži duго taj hram na snježnim gorama, napokon ga nađe u nizini, pokraj neke velike bare... Unutri mnogi umjetnici kleče oko prijestolja žene, simbola umjetnosti, pale joj tamjan i ljube skut. Kad i on uzme kandioce, da joj pokadi, pade ženi s lica veo i on vide mjesto čiste djevice — bestidnicu Veneru... (2. III. 1895. U hramu umjetnosti. Pj.).

Nezadovoljstvo i boli se nastavljaju, dok mu ne sinu neka nova zvijezda, tračak nade: potražiti će sreću u žarkoj, čistoj ljubavi.

*Nekad sam tražio sunca gutajući noći i dane
Glupost mudrih sistema,
A sad vidim, da svjetlo kroz noć žiće je ljubav;
Druge svjetlosti nema.*

(17. XII. 1895. Eli. Pj.)

I on kao lud od ljubavi hoće da kupi ruho nadsvećenika i da svaki dan pada pred noge svojoj božici, svojoj Eli, i prinosi joj žrtvu, da joj se moli kao vjernik svome Bogu. — No brzo se na njemu ispunjavaju njegovi vlastiti stihovi:

*Al' zaludu napor, poso sav i muka,
I zaludu čežnja i sva njegva nada:
Sve što više misli, da će svjetlo naći,
Na svom putu krivom sve to dublje pada.*

Narodu svome. Pj.)

Brzo zatim već pjeva: »Elo, adieu!« Uviđa, da je bio luda, što je idola obožavao, jer u svakom je idolu davao. I nije prejak taj izraz: davao je otac laži, obećaje, čega dati ne može. A isto je tako ludo i pred idolom, bilo kakvim, moliti se i kod njega tražiti ono, čega on sam nema i ne može dati.

U očaju pušta sve kraju i kuša zadnje sredstvo: živjeti po »novom evanđelju« (baš 1. I. kao program za novu godinu):

*Pij i jedi — to ti budi gestlom,
Uzmi, brate, što ti život nudi . . .
— — — — —
Zagonetke sv' jeta drugom pusti . . .*

*— — — — —
Nek filozof dugo u noć čučti
Moreć glavu, čemu čojek žije,
Dok se mjesec modrim nebom brodeć
Kroz prozorčić ludi u brk smije.
Neka pjesnik plamne himne poje
Uznoseći svete ideale . . .*

Sve to nek ostane drugima, a ti uživaj u slastima i veselju, pa ćeš znati, čemu si živio, kada jednom valjadne u grob leći. (1. I. 1897. Novo evanđelje)

I išao je da živi po novom evanđelju.

*Pjevalo se, plesalo se,
Orgije su noćne bile . . .*

I toga se zasitio, zadovoljstva nije našao. Ali posljedice i učinke takova života vidio je pred ogledalom:

*Trideset mi ima ljeta,
Pa sam, Bože, mrtvac pravi . . .*

(13. XII. 1905, Pred ogledalom Pj.)

Na koncu te pjesme, videći, kamo je dospio, s potpunom rezignacijom samo još veli:

*Ah, pa neka! Srce više
Nit što želi niti prosí,
Svejedno mi makar crna
Ovog časa smrt me škosi!*

Ali u duši peče i žari bol i nemir. Sve je već pokušao i sve mu je obljutavilo i zgadilo se, te ne zna više, kamo bi se okrenuo, što bi počeo. On se pita, »Čemu ići dalje«:

*Reci, sudbo kruta, čemu li me stvori,
Što mi pada boli tek i vječnu ranu?
Zašto li se sa mnom šališ tako gorko?
Reci, nije l' bolje počí u Nirvanu? —*

(11. VIII. 1906. Čemu ići dalje? Pj.)

Preostaje dakle samo još jedno: revolver. Već si ga nabavio, tu na stolu leži pred njim. — Sad još jednom reflektira, kako i zašto je do svega toga došlo. Kriva je tomu kultura. I to je idol, koji obećaje čovjeku, čega mu dati ne može: obećaje mu, da će ga usrećiti, a uistinu je okrutna tlačiteljica ljudi. Zato joj on sada govori ogorčeno ironički oprostajni govor. (13. VIII. 1906. Kulturi pred revolverom.)

Slijedi pjesma o prijatelju, koji je doista i počinio samoubojstvo. On sam nije pošao tako daleko. U zadnjem času sijevnula mu je kao kroz san zvijezda njegove mladenačke sreće, zvijezda vjere. To je bio »San«, u kojem je on gledao, kako čitav rod čovječanski u teškoj tamnoj noći čeka, da mu svane dan. Katkada bi se pojavila zraka: sad u Indiji Buda, sad opet grčki filozofi, ali se i opet brzo utrнула, i opet je nastao mrak. Onda se pojavi svjetlost u židovskoj zemlji i mogao je vidjeti, kako ljudi na Golgoti — raspinju Krista. No kad mu probodoše srce, ono se prometnu u žarku kruglju, od koje se počеше valovi svijetla širiti po svoj zemlji i cijela se zemlja ovije morem svijetla. A ljudi su tiskali rukama oči pa su i dalje vikali: »Kada će sinuti sunce u toj vjekovnoj noći?« (20. VIII. 1906. San. Pj.)

Ipak je vrijednije naći, negoli tražiti

To ga je opet obodriilo, potaklo u njemu žedu za istinom i srećom.

*Izranjenih nogu već te dugo tražim,
Pa te moram nać . . .*

(Za istinom. BB.)

I poći će za njom, gdje god ona bila, pa stajalo ga to i glave. On opet počima iza duga i teška lutanja moliti i boriti se.

Napokon je kucnuo čas spasenja. Milost je pobijedila i na obzorju njegove duše opet se zasjala iza tmastih oblaka blagim svojim svijetlom zvijezda, koja je obasjavala nebo njegove mladosti, zvijezda, koja je jedina kadra da rasvijetli i dušu čovjekovu: zvijezda vjere. Svijetlo, melem i sreća to su plodovi vjere.

*Došo si, Gospode, k meni,
Došao sa srcem svojim,
Plamenim velikim suncem.
Njegove zrake su sjajne
Tamu mi probile duše.
Došo si, Gospode, Kriste,
Teške da zaviješ rane,
Rane grudiju bolnih . . .
U srce, Gospode, Ti si
Balzam mi ulio mira,
Što sam ga ćutio samo,
Kada sam s majćicom nekad
Saptao molitvu vruću.*

(29. VIII. 1906. Došao si, Pj.)

Svijet mu je oteo Krista, a sreće mu nije dao, jer sreća je samo u Kristu. On je prezreo Krista, a Krist sada jedini dolazi kao milosrdni Samaritanac da mu lijeći rane, kojih nitko izliječiti ne može, i da ga usreći. Ganut je i moli:

»Prosti mi, Kriste, prosti mi Kriste!«

(Ibid.)

Sada je nastalo drugo doba. S kajanjem i bolju sjeća se još prijašnjega svoga stanja. Uviđa, da ga je bol duše doveo natrag k Bogu. Duša nije na svom mjestu i to bolno osjeća, tako dugo, dok se ne povrati u svoj naravni položaj: pod okrilje Božje. Tu se i opet obistinjuje ona Augustinova: »Tu nos creasti propter te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te«.

*Tvojom munjom oboren na tle, Bože,
Ja ti pjevam zanosnu himnu svetu . . .*

— — — — —

*Kad sam urlo: Ne vidim silnog Duha,
Kralja zemlje, — ti si u moje biće
Šaku suza bacio, i kroz suze
Opazih Njega.*

Slomljen od borbe pomišlja samo na vječno smirenje u nebeskoj domovini. Na ovoj zemlji on je samo još stranac:

*Misli moje panule k bregovima
Vječnim, kaošto galebi iza bure
Padnu krila slomljenih na hrid čvrstu
Obale morske.*

*I sve želje k zvjezdanom poslah kraju.
Pretrgo sam željezne lance teške,
Što me k zemlji sapeli, kosa plavih
Ne ljubim više . . .*

*Sada više ne burka krvi moje
B' jeli cv' jet na prsima djevojačkim,
Jaki partum valovnih ženskih grudi
Duh mi ne opi.*

*Poput stranca turobnog na dalekom
Burnog mora ostrvu srca bolna
Lađu čekam, k žalima da me nosi
Očinskog doma.*

(Stranac na zemlji. Pj.)

Iza bure i oluje vraća se opet k Bogu i odlučuje opet služiti mu i to ne samo kao kršćanin nego i kao svećenik, da prinosi presvetu i Bogu ugodnu žrtvu za grijehе svoje i cijeloga svijeta. Opet je u bogosloviji i doskora će biti zaređen. Sad moli Boga, da mu očisti dušu, da je stvori plamenom krugljom, koja će bacati zrake i žariti ljubav u srcu ljudi potičući ih i vodeći k vječnoj meti. (Molitva. Pj). On polazi na grob svoje lude mladosti:

*Pa ondje pjesmu zapjevam:
Nek srušio se grad,
Što zidaš ga na oblacim',
Dok lud još bjeh i mlad.*

*I nek mi mladost umrla
I mladenački sni,
Sad križ mi sanja jedina
I na njem Raspeti!*

I postao je napokon svećenik Božji. On se otrgnuo od svijeta, od njegove varave sreće, časti, slave i užitaka, ali se ne kaje, što će ostali život svoj provesti kao tihi svećenik služeći jedino Bogu i pjevajući jedino njemu:

*Pjevat ću Tebi,
Bože moj!
I molitve harfe moje
Nek se uspinju k Tebi
Ko meki oblaci
Tamjanovi! . . .*

(Pjesnik Gospodnji. BB.)

U drugoj pjesmi krasno crta svoje svećeničko zvanje. Zvanje je svećeničko tiho i jednostavno, ali uzvišeno. Svećenik je kao anđeo tješitelj sviju potlačenih i bijednih, on im nosi najveće blago: vjeru. — U njegovu životu ima pregaranja, ima žrtava, ali ima i velikih utjeha i duhovnih radosti. On moli »Gospodin s vama« za sve svoje vjernike. I gledajući u duhu dugu procesiju gdje umorna hrli k svetoj gori i mnogi izmoren zaostaje, hiti on k njemu »u bijelom pluvijalu«, krijepi ga nebeskim kruhom i putnik osvježen novim silama nastavlja svoj put.

Bure i oluje na brdu Sionu

No život svećenika nije miran, nije nipošto jedna vječna slatka ekstaza. U njemu se znadu također često podići bure izvana i vihor strasti iznutra tako, da se duša u bolnom trzanju mora krvavo da bori za svoju čistoću i vjernost. Svećenik mora na ulicu, a kad tamo

*Ko ledene kapi
Jesenske kiše
Limenim krovom —
Po meni pada
I po mojoj
Odeždi crnoj
Posm' jeh i prezir:
Pop, pop, pop — — —*

S trga bježi kući, a tamo čeka pustoš života, bolovi duše i prokleta sumnja, da ko hrtovi gladni navale na njega . . .

I strasti, iako zamrle, nisu umrle:

*Zapjeni krv se
Mlado ko vino. Tamno pod velo
Skrije se razum,
Žila i atom zatrepće svaki,
Vičući: Sunca, ljubavi, cv' jeća!
T' jesna mi bude palača Tvoja,
Pobjeć bih htio,
Pobjeći, vratit se nikada više . . .*

(U palači Gospodnjoj. BB.)

Ali grozno je živjeti u grijehu. U zbirci »Sa Bijelog Brda« ima par pjesama, koje opisuju takovo stanje. Ne ćemo vjerovati, da je to realnost iz svećeničkog života Poljakova, nego je možda refleksija na njegov prijašnji život, ili još vjerojatnije samo pjesnička zamisao i hipoteza.

Nekoć se u divnoj mjesečnoj noći nadvio nad njega Krist i tako ga se rukom svojom, čavlom probitom:

*A moje srce provri zanosom
Iz očiju mi suza kanula,
Božanski sjaj mi dušu oblio
I moja usna tiho šanula:
Ti ljubav moja bit ćeš jedina.*

A iza nekog vremena:

*Tu on je opet. Crni jastrebi
U mojoj duši gn' jezda saviše,
Pa razdiru je b' jesnim pandžama —
A tihe zv' jezde lica sakriše,
Da ne vide Ga plakat nada mnom.*

(U mjesečnoj noći. BB.)

I tako je on proveo jednu »Noć bez Njega«. Proveo, ali nije spavao.

San odbjego je mene.

— — — — —
*Ja o Njem mislim i o svojem bolu.
Iz svoje kuće protjero sam Njega,
Gospodar svoj da budem . . .*

*Ja rekoh srcu: Samo vladaj sada srce moje!
Al ono čudno d' jete, ne će da se smiri.
U kutu negdje jeca, neutješno zove:
O vrati se, o vrati, moj tihi, dobri Kralju,
Bez prijatelja mogu i bez starog oca,
Bez domovine živjeti, ali ne bez Tebe,
Bože, Bože moj!*

{Noć bez Njega. BB.}

On je doživio još jedan »Susret« s Njim:

*Prošao si šutke. Zborile su samo
Tvoje oči dublje od svih okeana.
I ja znadoh, da sam posto robom Tvojim,
Da žrtvovat moram Tebi dušu svoju
Na oltaru b' jelu, ili ko meteor
Otrgnut od zv' jezde očajem se hranit
I u vječnom lutat nepokoju.*

{Susret. BB.}

Da, tu je punctum saliens za čovjeka. Tu iskače preda nj »Vjerujem« sam od sebe. Nijekati Boga znači nijekati i sebe. A sebe nijekati čovjek ne može. »Nema me? Čije li onda suze su, što ih plačem, Čije li rane i boli, što ih patim u duši?« — Sebe čovjek mora priznati. A prizna li sebe, mora priznati i Boga. »Pustoš života i bolovi teški i prokleta sumnja« često uzvitlaju u čovjeku pravu uzbunu, govore mu, da nema Boga. No misliti tako i u to vjerovati značilo bi baciti se smjesta u pakleni očaj. Zato čovjek mora ili priznati Boga,

*» ili ko meteor otrgnut od zvijezde očajem se hranit
I u vječnom bolan lutat nepokoju.«*

Sv. Pismo to crta riječima: »Impii tamquam mare fervens, quod quiescere non potest« (Izaija 57, 20). Ako se čovjek pokloni Bogu, tim još nije oslobođen od svih boli. Zemlja je mjesto kušnja i progonstava. No vjerujući može on da i kroz najveće boli prolazi sa smijehom. To je »Raskošni smijeh«. Naprotiv i sama pomisao, da Boga doista nema, tjera dušu u najgori očaj i pravo bjesnilo. (Raskošan smijeh. BB.). Zato je on spreman na sve, on se bori za svoje uvjerenje i sa samim sobom. Svijet ne misli, on živi razuzdano i ruga se onima, koji još vjeruju. Ali briga pjesnika za to. On zna, da je to jedina alternativa za nj, pa je spreman boriti se »protiv tisućama«. On im dovikuje:

*Svoje misli imam,
Zvijezde, što me vode,
Razum, koji sudi . . .*

*Pitati vas neću,
Što da glava misli,
Ili srce ljubi . . .*

*Ja ću na trg poći,
Kad je ljudstva mnogog
Ponajveća vreva,*

*Pa ću silnim glasom
Slavit Sunce, što mi
Dušu ogrijeva . . .*

(Protiv tisuća. BB.).

Staloženo vino

To Sunce, što mu dušu ogrijeva jest Bog i vjera u Boga. Sad nam je još jasnija i njegova pjesma, gdje govori o sebi kao pjesniku Gospodnjem. — Kad mu dolazi misao, da se ipak ne bi morao tako radikalno odreći svega, da bi mogao živjeti kao i drugi, on i u toj »borbi« bodri sam sebe i kliče si:

*Ne ću da moji dani proteku
Mračni u tihu lijuc se r'jeku
Vječnosti.*

*Putove moje pjesan neka prati
Kuda koracam,
Hoću da bacam
Snopove zlatne svjetlosti.*

(Planite, b' jeli ognjevi duše. BB.)

Bog i vjera u Boga nije samo temeljni podstrek života pojedinog čovjeka, nego i cijelog čovječanstva. Što znači zidati bez Boga, pokazuje on u pjesmi »Pili smo vino oholosti«:

*Duge smo v' jekove gradili
Kulu od kama i ocjeli . . .*

— — — — —
*I kada smo kulu podigli,
Pjani smo kulu zapalili . . .
Iz Tvojijeh ruku, Gospode,
Uzde smo sv' jetu istrgli,
Al ruke su naše preslabe,
I hrlimo, kuda ne ćemo . . .*

Zidati bez Boga znači zidati svjetsku katastrofu, kako je on u toj pjesmi zorno opisuje. Čini se, da on tu misli baš poimence svjetski rat, u kojemu je i sam kao vojni svećenik sudjelovao.

Tako se on bori sa svijetom za svoju vjeru, a bori se i sa samim sobom. On osjeća potrebu da poput Joba sklopi savez sa svojim očima, jer se boji zla.

*Pa sam zato svojim
Očima ja reko:
Zaklinjem vas nebom,
Pogledajte u tla . . .*

(Ja se bojim. BB.).

Put na Alverno mučan je, težak. Čovjekova se narav zgraža i otima. On vidi, kako je sav njegov život »vječno bježanje«, vječna borba između dobra i zla:

*A strasti se moje
Ko bikovi gojni
Otímlju Tebi,
Gospode!*

(Na putu Gospodnjem. BB.).

*Sav život svoj, Gospode,
Od Tebe bježim
I bježeć za Tobom težim . . .*

— — — — —
*Ja kupat se želim
U ognjenom valu . . .*

— — — — —
*A t' jelo me nosi
 U naručaj Balu.*

(Vječno bježanje. BB.).

Zato se obraća Bogu:

*Ja pred Tobom bježim.
 I nikad k Tebi
 Ne ću ja doći,
 Ako me divskom
 Ne pograbiš moći
 I nosiš, kud noga
 Krzma mi poći.*

(Ibid.).

Sve je čovjekovo nastojanje uzaludno, ako Bog sam ne pomogne. Zato ga on i moli:

*Napoj me b' jelom ljubavi,
 Da ludujem omamljen Tobom,
 Ti moja da budeš jedina miso,
 Koje se otrest ne mogu . . .*

(Napoj me b' jelom ljubavi. BB.)

I doista poslije sv. pričesti on osjeća učinak milosti Božje:

*Plamtim, gorim, gorim
 Kao ognjen br' jeg.
 S biserja vas treptim
 Kao rosni list:
 Danas mi je dušu
 Poljubio Krist.*

(Postcommunio. BB.).

*Umirilo se more nemirno
 I stišalo se srce moje š' jedno.*

(Umirilo se more. BB.).

Umirile su se strasti, ali »oganj cjelova Božjih« tako je raspalio dušu, da on više ne poznaje sebe, otkada Boga ljubi:

*Drugi sam, otkad si ušo
 Gospode, u dušu moju.
 Tvoje su b' jelo vode
 Saprale moje zloče —
 Ne gledaj, Oče dobri,
 Na gr' ješnu mladost moju!*

(Oganj cjelova Božjih. BB.).

Da, kad se ljubav Božja dotakne čovječje duše, ona se zanosí u pravu ekstazu:

I. POLJAK U SVOJIM PJESMAMA

*Oblak me sv'jetla ovio sjajni,
Meni se otkrio Sveti i Tajni . . .*

*Kudagod stanem,
Očima krenem,
Svuda je cv'jeće, dragulj i biser.
Bolovi, gdje ste?*

Duge sam noći tražio Njega,

*Sad sam ga našo,
Kako ga ljubim!*

*Lebdim u svjetlu,
Opojen svjetlom!
Gorim i mrijem,
Goreć, na trubu srebrenu trubim:
Gospode, ljubim, Gospode, ljubim.*

(U ekstazi. BB.).

I u duhu već gleda onaj željeni čas, kad će Gospod doći, da povede dušu njegovu kao svoju zaručnicu u vječne stanove:

*Mi ćemo sjesti u kočiju zlatnu,
Pa ćemo ostavit teške dane
I noći s ozonom i bljeskovima
I zemlju, golemu grješnicu,
I vratit se nećemo nikada više.*

*. Gospode vječni,
Ježan za sm'ješak usana Tvojih
Dajem sve ovo.*

(On dolazi. BB.).

Zato on moli zvona nek ne tuže, kad on umre, nego neka veselo zabruje kao na dan uskrsnuća:

*Pa čemu i da plačem,
Pa što mi dao sv'jet?
Tek trnje, trnje oštro
I malo koji cv'jet.*

(Zvonovima. Pj.).

Rado će ostavit svijet:

*I svemirom ću letjet,
Dok dođem k Bogu svom
I trudnu glavu sklonim
Na krilu Njegovom.*

(Ibid.).

»Et veritas Domini manet in aeternum — istina Gospodnja ostaje do vijeka.« Riječi su to 116. Psalmu. Istina je Gospodnja. On ostaje do vijeka. Ali i to je istina: da on ostaje do vijeka sreća, jedina sreća čovječje duše. Sva vječna čežnja ljudskog roda nije ništa drugo nego čežnja za tom Istinom.

Postići taj cilj: upoznati tu Istinu i slagati se s njom, t. j. njoj omiliti, znači donekle participirati na njoj, a to je sreća. To je ono određenje čovječje duše, koja je nemirna, dok se ne smiri u Bogu. Ovdje na zemlji djelomično, u vječnosti potpuno.

Za tom Istinom težio je Poljak i tražio je trnovitim doduše putem, ali ustrajno, i napokon ju je našao. Zato je uz nju prionuo svom dušom i njoj posvetio sav svoj život. A jer je istinu našao i uz nju prionuo, zato je malen u očima onih »divskih« ljudi, što neprestano pitaju: Što je istina? To su ljudi, koji smatraju mutnost za duševnu veličinu, koji neprestano pitaju, »što je istina?«, ali nikada ne daju odgovora na vlastito pitanje, ljudi koji misle, da je tražiti uzvišenije ili barem zanimljivije, nego li naći, i da je najbolje pokucavši na vrata istine, brže bolje pobjeći od straha, da ne bi izvirilo što god neugodno. Poljak je smogao toliko snage, da bude toliko »malen« te je na spoznatoj, nađenoj Istini izgradio željeznom logikom i kremenom voljom svoj skroz naskroz kršćanski svjetovni nazor. Bez toga bismo imali možda jednog plačljivog ili buntovnog modernog pjesnika više, ali ovako smo dobili jednog svećenika i velikog pjesnika Gospodnjeg Izidora Poljaka, koji će mnogoj i mnogoj izgubljenoj duši biti putokazom na »put mira«.

Abe.

B I L J E Š K E

ABESINIJA

Rat u istočnoj Africi skrenuo je pažnju čitavoga svijeta na Abesiniju. Mnogo se danas piše o toj zemlji, dakako ponajviše o ratnim operacijama, o interesima raznih velesila u Abesiniji i o sankcijama, koje su s time povezane.

O samim stanovnicima te zemlje, o njezinoj historiji, o gospodarskim socijalnim i o kulturno-vjerskim prilikama u njoj, o tome se dakako manje piše. A ipak baš poznavanje ovih stvari omogućuje i ispravnije prosuđivanje događaja u Istočnoj Africi.

Donosimo stoga kratak prikaz tih prilika, ukoliko su poznate.¹

¹ Kao vrela za ovaj prikaz služe u prvom redu »Dossier de l' action populaire« (No 349, 1935), »Civiltà cattolica« (quaderno 2048, 1935), »L' Osservatore Romano« i drugi razni časopisi i novine.